

іншими дисциплінами та програмами (урядовими і неурядовими) для розробки моделей та політики щодо раннього попередження, запобігання конфлікту і дозволяють знайти шлях до примирення (Клебер Р., 2002; Лінн Р., 2001).

Панченко В. О., Позняк Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Конфлікти властиві всім сферам життєдіяльності людей. В процесі взаємодії відбувається постійне зіткнення їх цінностей, інтересів, поглядів, мотивів, психологічних особливостей та інших характеристик, що складають ядро індивідуальності. Відмінності в даних показниках часто лежать в основі виникнення конфліктів особистості в різних сферах її життя. Не є винятком і студентське середовище, особливістю якого є додаткові фактори психічного перенапруження, такі як підвищена скупченість і тривала групова ізоляція. Студентська молодь складає одну з основних рушійних сил суспільства, тому важливим є ретельне вивчення конфліктів для раннього їх розпізнавання та попередження, а при їх виникненні – ефективного управління.

Тема конфліктів завжди була об'єктом дослідження науковців і вивчалася представниками психологічних напрямків як зарубіжної, так і вітчизняної науки. Сьогодні в Україні проблему конфліктів успішно розробляють І. Булах, О. Винославська, О. Волянська, А. Гірник, Л. Долинська, Г. Ложкін, І. Кошова, Н. Коротенька, В. Кушнірюк, М. Пірен, Н. Пов'якель. Міжособистісні конфлікти у студентському середовищі стали предметом досліджень К. Лисенко-Гелемб'юк, Н. Макачук, Л. Матяш-Заяц та інших.

Дане дослідження було спрямоване на вивчення конфліктності студентів та визначення стилю їх поведінки в конфліктних ситуаціях. Діагностичний інструментарій був представлений наступними методиками: анкета на самооцінку конфліктності, частоту вступу в конфліктну взаємодію та

причини конфліктів; методика діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса (адаптація Н. Гришиної); методика «Чи конфліктна Ви особистість?» (В. Рогов). В дослідженні взяли участь 64 студенти віком від 17 до 21 року (49 дівчат, 15 хлопців), що навчаються на психолого-педагогічному факультеті НУЧК імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Психологія».

Аналіз результатів дає змогу стверджувати, що основними причинами конфліктів студенти вважають: особливості характерів (43%), несумісність в поглядах та інтересах (26%), брехню та непорозуміння (11%). Власний рівень конфліктності студенти оцінюють як середній (76%) і більшість з них заявляє, що рідко вступає в конфлікти (56%).

В результаті дослідження встановлено, що найчастіше поведінка в конфліктах у студентів проявляється у вигляді компромісу (43% позитивних відповідей). Це вказує на те, що в конфліктних ситуаціях у молоді є схильність до врегулювання розбіжностей на основі взаємних поступок. Цей стиль передбачає поєднання як індивідуальних, так і колективних зусиль в подоланні конфліктів.

Наступний по частоті спосіб реагування в конфліктах – співпраця (31%). Співпраця спрямована на втілення в життя учасниками конфлікту інтересів обох сторін, передбачає спільний пошук такого рішення, яке б влаштувало усі конфліктуючі сторони. Дана стратегія стає можливою за умови виявлення та розуміння зовнішніх та прихованих внутрішніх причини конфлікту, за умови готовності конфліктуючих сторін діяти спільно заради досягнення спільної мети. Стиль співпраці використовують, якщо треба розв'язати яку-небудь проблему без нанесення збитку іншій стороні. Випадки бажаного застосування цього стилю поведінки відомі: проблема важлива для конфліктуючих сторін і вони хочуть добровільно на рівноправній основі обговорити спірні питання і взаємовигідно вирішити її спільно; сторони рівні по соціальному статусу; конфліктуючі поступають як партнери, довіряючи один одному, зважаючи на потреби, вибір і побоювання іншої сторони. Співпраця дуже вигідна, оскільки кожна сторона отримує максимум користі і майже не має втрат. Результат співпраці –

спільно знайдений оптимальний вихід з конфлікту, рішення, що влаштовує обох, зміцнення взаємодії сторін.

В науковій літературі констатується, що учасники конфліктної взаємодії на практиці дуже рідко застосовують дану стратегію, адже вона вимагає багато часу, терпіння, мудрості. Результати даної вибірки доводять протилежне – третина досліджуваних студентів націлена на одночасну реалізацію власних інтересів і припускає спільний пошук такого взаємоприйняттого рішення, яке б відповідало інтересам усіх конфліктуючих сторін.

Такі стилі поведінки, як уникнення, пристосування та суперництво у вигляді позитивних відповідей зустрічалися рідше, ніж два попередніх. Для тих студентів, що обирають стратегію уникнення (11%) характерною є відсутність намірів співпрацювати і застосувати зусилля для реалізації своїх інтересів, їм властиве бажання піти від конфлікту. Стиль уникнення використовують тоді, коли проблема не є суттєвою і не заслуговує значних витрат часу і сил, коли є можливість досягти мети неконфліктним шляхом, коли сторони уникають ускладнень в стосунках з різних причин та коли необхідно виграти час для отримання кращого результату. Уникнення є доцільним при емоційному міжособистісному конфлікті в студентському середовищі, оскільки один з конфліктуючих адекватно оцінює ситуацію і розуміє, що найбільш вірним рішенням є ухилення від участі в ньому.

Для пристосування (10% опитаних), як пасивного стилю поведінки в конфлікті, характерним є намагання згладити протиріччя, зберегти взаємовідносини, використовуючи при цьому поступливість і готовність до примирення. При цій стратегії поведінки враховуються інтереси партнерів і застосовуються спільні дії. В студентському середовищі здебільшого це конфлікти організаційного характеру, особливо по ієрархічній вертикалі «викладач–студент».

Дослідження виявило найменшу кількість студентів, що використовують даний стиль суперництва у конфліктній взаємодії (7%). Суперництво спрямоване на досягнення власних інтересів, водночас не враховуючи інтересів опонента.

Конфліктуючий намагається нав'язати своє рішення і будь-яким способом перемогти в конфлікті.

Дослідження загального рівня конфліктності студентів дало наступні результати. Трохи більше третини опитаних (38%) мають середній рівень конфліктності, більшість студентів (57%) – низький, і лише 5% – високий. Як бачимо, ці дані, у принципі, узгоджуються із результатами попередньої методики.

Отже, більшість студентів психологічного профілю навчання є неконфліктними особистостями, для них характерні налагоджені стійкі взаємовідносини із одногрупниками, товариськість, доброзичлива атмосфера та дружня прихильність. Вони не часто вступають в конфліктну взаємодію, а коли і стають учасниками конфлікту, більшість з них обирають поведінку за типом компромісу або співпраці.

Панченко М. В.

СІМ'Я В УЯВЛЕННЯХ ПРЕДСТАВНИКІВ ПОКОЛІННЯ Z

У сучасному суспільстві спостерігається підвищений інтерес до феномену сім'ї та уявлень про нього молодого покоління, обумовлений динамікою трансформації сформованих гендерних відносин і пов'язаних з ними економічних перетворень. Протягом останнього сторіччя уявлення про сім'ю та сімейні цінності помітно змінилися. Так, якщо до середини ХХ ст. сім'я вважалася мікромоделлю суспільства з атрибутами патріархальності, то зараз вона розглядається як подружня родина, в якій домінують рівноправні стосунки, стабільність шлюбу залежить від бажань, потреб й особистісних якостей сімейної групи.

Поняття «сім'я» розкривається як соціальний інститут і мала соціальна група, що володіє історично певною організацією, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність у якій обумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення (Ивашкина Ю., 2014).